

СВІЧКИ ДОГОРІЛИ

Роман

1.

Зранку старий генерал довго пробув у винному льосі, досліджуючи разом зі своїм виноробом два барильця вина, яке щойно почало бродити. Він спустився туди на світанні й було вже по одинадцятій, коли він закінчив куштувати вино й повернувся додому. Поміж колонами веранди, з-під стовпчиків якої віяло вільгістю, на нього чекав його єгер, тримаючи листа.

«Чого тобі треба?» – різко запитав генерал, відсуваючи назад крилатого солом'яного бриля й відкриваючи червоне обличчя. Він уже роками ані розпечатував, ані читав жодного листа. Пошта надходила до управителя помістя, її сортував і давав їй раду один із слуг.

«Його приніс посланець», – відповів єгер і застиг в очікуванні.

Генерал упізнав почерк. Взявши листа й поклавши його до кишені, він ступив до прохолодної зали-приймальні, і, не кажучи ані слова, віддав єгереві ціпка й

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

капелюха. Видобув окуляри з шухляди для сигар, підійшов до вікна, де сонце пробивалося крізь щілини жалюзі, і почав читати.

«Постривай», – він мовив через плече єгереві, вже готовому піти з кімнати, аби покласти на місце палицю й бриля.

Запхав листа до кишені. «Накажи Кальманові запрягати на шосту. Ландо з верхом, бо заноситься на дощ. Він має вдягти ліврею і все до неї. Ти теж», – промовив старий з неочікуваною силою, наче раптом роздратувавшись. – «Все має сяяти. Екіпаж і зброю вичистити негайно. Тоді одягнеш ліврею і сядеш на передку поруч із Кальманом. Зрозумів?»

«Так, ваша вельможносте», – відповів єгер, дивлячись господареві просто в очі. – «О шостій». «А о пів на сьому ви поїдете», – вів далі генерал; здавалося, наче він щось підраховує, бо його губи ворушилися без звуку. – «Поїдете до «Білого Орла». Там скажеш, що я вас послав, і карета для капітана чекає. Повтори».

Єгер повторив. Тоді генерал підніс руку, начебто пригадавши ще щось, подивився вгору на стелю, але не сказав нічого і рушив сходами на другий поверх. Єгер, усе ще застиглий в увазі, проводив його поглядом, не кліпаючи очима, аж поки огрядна широкоплеча постава не зникла за поворотом камінної балюстради.

Генерал увійшов до своєї кімнати, сполоснув руки і ступив до високого й вузького бюрка, де на зеленому сукні було розташовано пера, чорнильницю й досконало охайний стос зошитів у чорно-білих цератових палітурках, у яких школярі пишуть домашні завдання. Посередині бюрка стояла лампа під зеленим абажуром,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

її генерал засвітив, бо в кімнаті був присмерк. По другий бік опушених жалюзі у висушеному, зів'ялому саду літо горіло останнім полум'ям, наче палій, що в безглуздій люті пускає вогонь на поля й тікає геть. Генерал витягнув лист, обережно розгладив папір, надів на носа окуляри, поклав лист під яскраве світло й узявся перечитувати прямі, короткі, писані нахиленим почерком рядки, тримаючи руки за спиною.

На стіні висів календар. Його великі цифри показували «14 серпня». Генерал підвів очі на стелю й узявся рахувати: 14 серпня, 2 липня. Він рахував, скільки часу збігло поміж тим давно минулим днем – і днем сьогоднішнім. «Сорок один рік», – промовив він нарешті напівуголос. Останнім часом він почав говорити до себе, навіть коли був сам у кімнаті. «Сорок років», – поправив себе потому, зняковівши, наче школяр, що помилився посеред уроку, відкинув голову назад і заплющив сльозливі очі. Його червона шия звисала над кукурудзяно-жовтим коміром куртки. «Полювання було 2 липня 1899 року», – прошепотів старий, і знову запала тиша. Опершись ліктями на бюр-ко, наче студент під час лекції, він знову взявся стривожено вивчати лист із його коротким написаним від руки посланням. «Сорок один», – промовив він іще раз хрипко. – «І сорок три дні. Саме так».

Здавалося, на тому він заспокоївся й почав ходити взад і вперед. Кімната мала склепінчасту стелю, підтримувану колоною посередині. Колись то були дві окремі кімнати, спальня й убиральня.

Багато років тому, – він мислив тільки десятиліттями, усе точніше могло засмутити його нагадуванням про речі, які він волів би забути, – він наказав розібрати стіну, що

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

відокремлювала дві кімнати. Залишилася тільки колона, яка підтримувала склепіння стелі. Цей будинок-палац звів двома століттями раніше інтендант, що постачав овес для австрійської кінноти й отримав за те шляхетство. Генерал народився саме в цій кімнаті.

У ті дні дальша й темніша кімната з вікнами на сад і на господарські служби була спальнею його матері, а світліша й ближча – її убиральнею.

Відтоді, як десятиліття тому він перебрався до цього крила будинку й розібрав стіну, дві кімнати замінив цей великий затінений покій. Сімнадцять кроків від дверей до ліжка. Вісімнадцять кроків він стіни в бік саду до балкону. Він у точності вирахував обидві відстані.

Він жив тут наче інвалід живе у вивченому навколо себе просторі. Так, неначе цю кімнату було пошито за міркою з його тіла. Проминули роки, відколи він не ступав до іншого крила будинку, в якому одна зала переходила в іншу, спершу зелена, потім блакитна, потім червона, всі завішані золотими канделябрами.

Вікна південного крила виходили на парк із каштанами, що стояли півколом перед висунутими балюстрадами, підтримуваними тлустенькими кам'яними янголами, і хилилися навесні на балкони у всій своїй темнозеленій величі, освітленій рожевими свічками квітів.

Старий виходив з будинку до льохів, до лісу, і – кожного ранку, у дощ і в спеку, навіть узимку – до струмка зі пстругами. А, повертаючись, проходив через залу-приймальню до своєї спальні, де снідав, обідав і вечеряв.

«Отже, він повернувся», – промовив старий уголос, стоячи посеред кімнати. – «Через сорок один рік і сорок три дні».

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Ці слова нібито раптом виснажили його усвідомленням неймовірної тривалості сорока одного року й сорока трьох днів. Він заточився й опустився в шкіряне крісло з витертою спинкою. На маленькому столику на відстані витягнутої руки був маленький срібний дзвіночок, у який він подзвонив.

«Поклич Ніні, нехай прийде сюди», – наказав він слугі. Й чемно додав: «Коли буде її ласка».

2.

Ніні був дев'яносто один рік. Вона з'явилася відразу ж. Вона в цій кімнаті колисала генерала в колисці. Вона стояла в цій кімнаті, коли генерал народився. Тоді їй було шістнадцять і вона була красунею. Маленька, але зграбна й тиха, вона, здавалося володіла таємницею часу, яка повнила її кістки, плоть і кров, і яку не можна було переказати людськими словами. Вона була дочкою сільського листоноші і в шістнадцять народила дитину, імені батька якої ніхто не знав. Коли батько побив її і прогнав з дому, вона прийшла до панської садиби й годувала новонароджене немовля, бо молока в неї було вдосталь. Вона прийшла, не маючи нічого, окрім плаття на собі й конверту з пасемцем волосся її мертвої дитини. Вона з'явилася в будинку саме тоді, коли генерал народжувався. Він уперше скуштував молока з грудей Ніні.

Вона тихо прожила в будинку сімдесят п'ять років. Мовчала й посміхалася. Вона завжди була там, де треба, й тому ніхто й не звертав на неї уваги; вона завжди була в доброму гуморі, тому ніхто й не цікавився, як

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

можна бути в доброму гуморі, коли чоловік, якого вона любила, покинув її, а дитина, яка мала б пити її молоко, померла. Вона вигодувала генерала, поставила його на ноги, і відтоді проминуло сімдесят п'ять років. Коли померла графиня, генералова мати, вона взяла серветку, змочену в оцті, й протерла її холодне, біле, зарошене потом чоло. А потім одного дня генералового батька принесли додому на ношах, бо він упав з коня. Він прожив іще п'ять років, і Ніні доглядала за ним. Вона читала йому вголос французькі книжки і, не знаючи мови, вимовляла окремо кожну літеру, повторюючи їх, аж поки паралізований вловлював сенс прочитаного. Потім генерал одружився і, коли молоді повернулися після весільної подорожі, Ніні зустрічала їх при вході. Вона поцілувала руку новій графині й піднесла їй троянди, знов-таки посміхаючись. Цю мить генерал час від часу пригадував. Потім через дванадцять років нова графиня померла і Ніні доглядала за могилою і гардеробом померлої.

У помісті вона не мала ані посади, ані звання. Всі просто визнавали її владу. Тільки генерал ще пам'ятав, що їй уже за дев'яносто. Інші вже не здогадувалися про її вік.

Після смерті дружини генерал відбув довгу подорож. Повернувшись, він поселився в материній кімнаті в старому крилі будинку. Нове крило, в якому він жив з дружиною, з його блискуче оздобленими салонами зі стінами, оббитими французьким шовком, великою приймальною з каміном і книжками, з великою їдальною, де з вікон відкривався краєвид на долину, далеке містечко й срібно-голубі обриси гір на обрії, зі спальнею його дружини і його власною спальнею поруч, за його нака-

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>